

GRADIVO ZA ČLANEK O ZEMLJIŠKEM GOSPOSTVU SCHROTTENTHURN

Ta spis objavljamo v spomin častnega predsednika Muzejskega društva in člana uredništva Loških razgledov dr. Pavleta Blaznika, ki je z rednimi prispevki leto za letom odkrival preteklost Loke in loškega gospostva. Letos ga je smrt prehitela, da ni napisal članka, vendar je na njegovi delovni mizi ostal tale spis, ki je priprava oziroma načrt za članek o Schrottenthurnu, manjši graščini pod Šmarjetno goro pri Stražišču. Najprej je navedena snov, ki jo je že objavil v razpravi *Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju*, v knjigi *Škofja Loka in loško gospostvo* in v razpravi *Zemljiška gospostva na besniškem ozemlju*. Nato pa navaja, kaj bi moral še poiskati in predelati v listinah nadškofijskega arhiva v Ljubljani.

Iz načrta vidimo, kako temeljito se je Blaznik pripravljal za svoje delo in začel pisati, ko je imel do podrobnosti zbrano in razporejeno gradivo za razpravo. Načrt za spis mu ni bil le kažipot za delo, temveč mu je dajal tudi pobudo, da se je z veseljem lotil dela. To razodeva končna misel tega spisa: Obeta se izredno bogata in zanimiva bera!

Blaznikov načrt objavljamo tudi z željo, da bi se kdo drugi od zgodovinarjev lotil dela in ga izpolnil.

Uredništvo

KOLONIZACIJA IN KMETSKO PODLOŽNISTVO NA SORŠKEM POLJU

str. 185: *Schrottenthurn* (šentpeterska graščina) spada tudi v vrsto tistih gradov, katerih korenine segajo daleč v preteklost. Ozemlje Št. Peter pod Šmarjetno goro, kjer je Sch. znastel, je bilo frs. škofom že tako zgodaj odtujeno, da ga loški urbarji sploh ne omenjajo. Ondotnih 5 hub srečamo prvič v fevdni knjigi 1423. Takrat so pripadale Ivanu Peisserju. Njegov dedič Ahac, ki je imel 1449 v rokah upravo loškega stolpa, je odprodal 2 hubi, eno od teh bratovščini Matere božje v šmartinski župniji. L. 1499 je prevzel po Volbenku Peisserju šentpetersko posest svak Mihael Frösach. Fevdno ozemlje je tedaj obsegalo 3 h (huba — op. ur.) v Št. Petru, 1 h v Bitnju, vinograd na Šmarjetni gori in njivo na loškem Osterfeldu. *Grad* je mlajša zgradba, ki so jo postavili v 16. stol. gospodje pl. Schrott, po katerih ima ime. Posest je prešla do 1539 v roke rodbine Teuffenpach iz Kranja, od teh pa 1574 v last Filipa Sigesdorfa. Filip je uredil pri Šentpeterskem dvorcu z dovoljenjem deželnih stanov 1583 v obsegu 3 h pristavo, ki jo je 1602 še razširil.

str. 186: Ob tej priliki je Filip ipopolnil svoj naslov v »zu Grosswinklern vnnnd Schrottenthurn.« Rodbina Sigesdorfov je posest v dobrih 70 letih bistveno povečala, in sicer predvsem z ozemljem, ki je

nekoč pripadalo Francu Lambergu na Kamnu. Če je bila določena (Sch-u) 1574 ocenitev 4-3 —, je do 1643 narastla na 46-7 —.

1647 je prodal Andrej Baltazar graščino Ivanu Pučarju, ki je bil poročen z Dorotejo Sidonijo, roj. Sigesdorf. S porokami so se imena lastnikov menjavala. Doroteja Sidonija se je drugič poročila z Mihaelom Dienstmanom, hči iz drugega zakona Doroteja Sidonija pa z Ivanom Sigmundom Toperzerjem. Sredi 18. stol. so ležala graščinska posestva le deloma v mejah loškega gospostva. Poleg graščinske pristave je spadala h gradu še 1 huba v Stražišču in 4 h pod Šmarjetno goro. Pač pa se je posest bolj zajedala v *besniško* območje, kjer ji je pripadalo 11 k (kajža — op. ur.) poleg 2 h v Zabukovju in 3 v Zg. Besnici. Sicer se je pa graščinska posest širila v drobcih med Kranjem in Begunjami; z njo je bila združena v *Orehovljah* 1 k, v *Britofu* 1 h, na *Bregu* 1 h + 3 k, dalje v *Žigani vasi*, ki spominja s svojim imenom Sigisdorf na stare lastnike 2 h in 2 k, na *Otoku* 1 h in 1 k, v *Zapužah* - k in v *Zgošah* 1 h. Vse to ozemlje je prešlo s porokami 1757 na rodbino pl. Garzarolli, 1807 pa na družino pl. Vest. Posest je zelo oslabela, ko je bilo 1836 odprodanih 21, 1840 pa 11 parcel.

12 h + 19 k

l. terit. g.: 6 + 15

STRAZIŠKI DVOREC

str. 194: je imel temelj v hubi, ki je spadala za Sigesdorfov k šentpetski graščini. Ležala je v Stražišču tik ob podružnični cerkvi na vzhodni strani. Ob prodaji graščine 1647 je Andrej Baltazar to hubo še obdržal, 1653 jo je pa odprodal kranjskemu meščanu Matevžu Poglačniku. 1700 je huba prišla spet v sklop Schrottenthurna. 1723 si jo je pridobil kranjski meščan Anton Zapf, 1733 pa Luka Dolenc iz Stražišča. Njegova hči Marija Katarina oziroma njen mož Ivan Viljem Hubenhofer sta dokupila 1748 še 2 h od Ludovika Dinzla oziroma Ivana Toperzerja; ena od teh je bila v Rakovici. Vendar se dvorec v tem obsegu ni dolgo držal. Hčeri Marije Katarine iz prvega zakona s priimkom Zapf sta 1768 prodali stražiški svobodniški sedež, ki je obsegal razen 1 h še 3 k, administratorju blejskega gospostva Florjanu Krobotu. Hubo v Rakovici je pa odkupil ondotni podložnik Valentin Rakovec za 800 gld.

Z odkupom kmetije se je Val. Rakovec uvrstil med svobodnike. Tako je bil odslej obvezan le k deželnim davščinam: zemljiški nakladi oz. kontribuciji, mestnemu krc. (krajcarju — op. ur.) in prispevku za nastanitev vojakov. Rešen je pa bil obveznosti do z. g. (zemljiške gosposčine — op. ur.) Na tak način so se 1774 osvobodili podložništva tudi 4 kmetje v Vincarjih in 3 v Zmincu, ki so bili dotlej pod puštalsko graščino...

Razpredelnica pri str. 200

Stražišče:

Schrottenthurn 4 gr (grunt — op. ur.), 4 k

Kamen 1 gr

Župnija Šmartin 2 gr, 1 k
Podružnica sv. Jerneja v Stražišču 1 gr, 7 k
Podružnica na Šmarjetni gori 1 gr
Svobodnik 1 gr
Skupaj: 11 gr, 13 k

Celotna posest na S. p. (Sorškem polju — op. ur.):

Stražišče s Šmartnim in Šmarjetno goro: 31 gr, prvotna rekonstrukcija
1754: 27 gr, 1:1/2 gr, 41 k 31 g
1825: 29 4 6:1/3, 67 k

Št. Peter: 3 h, 1754: 3 h, 1825: 3 h

ZEMLJSKA GOSPOSTVA NA BESNIŠKEM OZEMLJU, SAZU Razprave II. razred I, 1953

Razpredelnica, str. 257—260

Zg. Besnica

1423 1 h Kralj Loški fevd; 1423 Ivan Loški, 1450 — ok. 1570
1423 1 h Lemb 1/2 rodbina Lamberg-Kamen, nato Schrottethurn (druga
Dušovec 1/4 huba se je 1750 zdrobila v 1/2, 1/4, 1/4
Košnik 1/4
1423 1 h Kunar Loški fevd; 1423 Ivan Liemberg, 1447 dalje rodbina
Lamberg-Kamen, nato Schrottethurn

Zabukovje, str. 260

1269 1 h Soršek Loški fevd; 1269 Loški vitezi, 1423 Ivan Loški,
1269 1 h Beli 1450 do ok. 1570 rodbina Lamberg-Kamen, nato
Schrottethurn

Rakovica

1414 1 h Rakovec Loški fevd; 1540 rodbina Lamberg-Kamen, 1625
Schrottethurn, 1748 Hubenhofer, 1768 svobodnik
Rakovec

str. 272: V posebnem položaju so bili podložniki Schrottethurna:
npr. 2 zabukovška podložnika sta dajala: po 8 gld. 30 krc. robotnine
po 51 krc. za plug
po 34 krc. za lan
po 16 kodelj prediva ali
34 krc.
po 1 kozliča
po 4 piščeta
po 25 jajc
latvico skute
5 voženj lesa
+ 2 gld. 41-2

str. 169: Posebne posestne razmere so vladale še naprej na stražiško-besniškem ozemlju. Šentpetersko gospostvo je prešlo prek rodbine Teuffenpach iz Kranja 1574 v roke takratnega loškega oskrbnika Filipa Siegesdorferja, ki je preuredil 3 šentpeterske hube v pristavo in izdatno razširil posest tudi na izvenloško ozemlje. Njegovo delo je nadaljeval Lienhart Sgdf. (Siegesdorfer — op. ur.), ki je gospodoval imenju, ocenjenem na davčno osnovo 48 gld. 43 krc. 2 1/2 peneza. Od te posesti so bile 1625 v sklopu frsg. fevdnega sveta 4 h v Besnici, 2 v Zabukovju, po 1 v Rakovici in Stražišču. — Na besniškem ozemlju je prišlo v začetku 16. st. do delitve lamberskih posesti med Francem in Jakobom. Franc je dobil 5 h in pustoto v Besnici, 2 h v Zabukovju, 1 v Rakovici, 2 v Stražišču in 2 na Jami. — Jakobova posest je obsegala 4 h v Besnici, 1 v Češnjici, 2 v Zabukovju, 2 v Stražišču, 2 na Jami in rovt v Dorfarjih. Oba sta imela tudi pravico do Besniškega gozda in do ondotnega ribolova. Po Francevi smrti se je njegova dediščina razdrobila in je deloma prešla v last šentpeterskega gospostva (gl. zg.).

Zaradi slabe povezave l. g. (loškega gospostva — op. ur.) s stražiško-besn. ozemljem so bili še vedno na dnevnem redu spori s Kranjem glede dež. sodne meje. S tem vprašanjem so se leta in leta ubadale komisije, ki so skušale posredovati poravnavo. Nobena stran ni hotela popustiti. Spor zaključen 1625 s kompromisom. Meja potekala: od vrha gaštejskega hriba proti poti na Kalvarijo in čez griče na Rakovico. Ozemlje pod to črto je pripadalo kranjskemu dež. sodišču, kamor pa niso bili vključeni kmetje na Gor. Savi (frsg). Prav tako je frsg. škof obdržal lov na veliko divjad do Save. V mejah frsg. dež. sod. je ostala Šmarjetna gora, kjer so Kranjčani smeli pasti živino, grabiti listje in lomiti kamenje, niso pa imeli pravice do drvarjenja. Kompromis so Kranjčani ocenjevali kot svoj poraz.

str. 152: V 16. stol. so bili lastniki imenja (sc. šentpetersko z. g.) gospodje pl. Schrott, ki so tod postavili gradič, po katerem je z. g. (zemljiško gospostvo — op. ur.) dobilo ime Schrottenthurn.

str. 296: Podložnika Schrottenthurna v Zabukovju sta plačevala pravdno dajatev po 2 gld. 40 krc.

po 1 kozliča
 po 4 piščeta
 po 25 jaje
 po 1 latvico skute
 po 8 gld. 30 krc. robotnine
 po 51 krc. za plug
 34 krc. za lan
 16 funtov prediva
 5 voženj lesa

str. 297: podložniki šentpeterske graščine še vedno: zakupne h.
Eventualno iz l. g. pritegniti podatke o obveznosti:

do z.g.
dežele
cerkve itd.

Pritegniti iz *Nadškofijskega arhiva*

fasc. 116/7 iz 1754, menda pa važen: fasc. 119 iz 1754 Šmartin/Kranj

CLANEK O SCHROTTENTHURNU

Načrt: Izhodišče RDA + Bek. Tab. 289

Obdelati takratno posest, ki zajema le deloma ozemlje znotraj loškega teritorialnega gospostva. Pritegniti celotno posest. Pokazalo se bo verjetno, kakšne so razlike med ondotnimi podložniki glede obveznosti. Analizirati situacijo — kaj povzročilo take razlike (pridobitev ozemlja, ki nekdanj spadalo pod drugo (milejša, hujša) z. g.

Kasneje morda pritegniti gradivo iz ŠALj, kjer imam na voljo drobce podatkov iz fasc. 119. Tam je najti krasno gradivo o rodbinah — gospodar, njegova žena, otroci po imenih, služinčad. Ne samo imena, pač pa tudi podatki o starosti. Zajema tudi podatke o tetah in stricih. Skratka: krasno se da prikazati znanosti to gradivo, ki po moji vednosti še nikjer ni bilo predstavljeno!

Moji izpiski npr.:

Schrottenthurn:

Matevž Pappler 30 let — žena 28 let
sin 9 let
6 let
hči 16 let
12 let
4 leta itd., itd.

Herr Joannes Joahim v. Toperzer, vdova 64 let
Herr Josephus v. Garzarolli 30 let
Frau Madam. Margaretha 29 let
4 hlapci
5 meier knecht
7 dienst magd itd., itd.

Morda bi se ob tem članku dala prikazati popolna *populacijska slika* določenega naselja, npr. Šmartin?

Na voljo npr.: Fasc. 289 — zelo skromno, ker nisem vsega pritegnil.

- npr. 4: Zabukovje, h, h
 22: Zg. Besnica: h, h, h s podrobnimi obveznostmi
 Zabukovje: h, h, enako
 dorff Fößnitz: 11 imen s podrobnimi podatki
 4: Ober Zepulach
 7: Zabukovje, Zg. Besnica,
 8:

Obeta se torej izredno bogata in zanimiva bera!!

Zusammenfassung

MATERIAL FÜR EINEN ARTIKEL ÜBER DIE GRUNDHERRSCHAFT SCHROTTENTHURN

Diese Schrift veröffentlichen wir zum Andenken an den Ehrenpräsidenten des Musealvereins von Škofja Loka und Mitglieds der Redaktion der Loški razgledi, Dr. Pavel Blaznik, der Jahr für Jahr mit regelmäßigen Beiträgen die Vergangenheit der Stadt und der Herrschaft von Škofja Loka aufgedeckt hat. Dieses Jahr ereilte ihn der Tod, bevor er diesen Artikel verfassen konnte, auf seinem Arbeitstisch ist indessen die Schrift verblieben, die eine Vorbereitung bzw. ein Entwurf für diesen Artikel über Schrottenthurn ist, ein kleineres Schloß aus dem 16. Jahrhundert unter der Šmarjetna gora bei Stražišče in der Nähe von Kranj. Zuerst ist das Material angeführt, das der Autor über diesen Grundbesitz bereits in der Abhandlung *Kolonizacija in kmetsko podložništvo na Sorškem polju* (Kolonisation und Bauernhörigkeit auf dem Zeierfeld), im Buch *Škofja Loka in loško gospostvo (973—1803)* (Škofja Loka und die Herrschaft von Škofja Loka) sowie in der Abhandlung *Zemljiška gospostva na besniškem ozemlju* (Grundherrschaften im Territorium von Besnica). Dann führt er an, was unter den Dokumenten im Erzbischöflichen Archiv von Ljubljana noch zu suchen und zu überprüfen wäre.

Aus dem Plan ist zu ersehen, wie gründlich sich Blaznik für seine Arbeit vorbereitet hat und daß er erst dann zu schreiben begann, sobald das Material für eine Abhandlung bis ins Detail gesammelt und angeordnet war. Der Plan für eine Schrift war ihm nicht nur ein Wegweiser zur Arbeit, sondern auch eine Anregung dazu, daß er sich mit Lust an die Arbeit machte. Dies offenbart der Schlußgedanke dieser Schrift: Es ist eine außerordentlich reiche und interessante Lese zu erwarten!!